सहकारी संस्थांचे वैधानिक लेखापरीक्षण - एक सखोल विश्लेषण

CA Parikshit K Bhadade

B com (Gold Medal) ,M com , DISA ,
DIRM (All India 1st Rank), FAFD ,
Mob No : 9890029333 ,91055 69555
Email: caparikshitbhadade@gmail.com
www.caparikshitbhadade.in

Disclaimer:

The views and opinions expressed in this presentation are my personal views and do not reflect the official policy or position of the Institute of Chartered Accountants of India (ICAI), the Reserve Bank of India (RBI), the Western India Regional Council (WIRC), or any of their respective branches.

- This presentation is intended for informational purposes only and should not be construed as professional advice. The presenter does not assume any responsibility for the accuracy, completeness, or relevance of the information presented. Please consult a qualified professional for specific advice tailored to your individual circumstances.

महाराष्ट्र शासन

सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग

महाराष्ट्र राज्य बिगर कृषी सहकारी पतसंस्था नियामक मंडळ, तथा सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

नविन मध्यवर्ती इमारत, दुसरा मजला, ५, बी.जे.रोड, पुणे-४११००१.

दूरध्वनी क्र.: २६१२२८४६/४७ Email – commpat2018@gmail.com

जा.क्र.सआ-५/पतसंस्था/नि.मं.सुचना/एन.पी.ए/ ४४४ /२०२४, दिनांक : ५ फेब्रुवारी, २०२४

राज्यातील बिगर कृषी सहकारी पतसंस्थाना मान्य उत्पन्न संकल्पना, जिंदगीचे वर्गीकरण व तरतूदी (एनपीए) (Income recognition, Assets classification and provisions - (NPA) Non Performing Assets) लागु करणेबाबत सुधारित मार्गदर्शक सुचना....

Overdue vs NPA :-

Overdue	NPA
• थकबाकी (Installment Pending) • थकीत (Period limit expired)	• Gross NPA • Net NPA

Gross NPA vs Net NPA:-

Gross NPA	Net NPA
• NPA Amount as per NPA Norms by RBI / Co-operative Department Circular	Gross NPA: XXX Less : Interest Receivable Provision Less : NPA or BDDR Provision Net NPA: XX

एन.पी.ए. प्रमाण :-

अ.क्र.	तपशिल	रक्कम (लाखात)
१	एकूण कर्ज	
२	ढोबळ एनपीए	
३	येणे व्याज	
४	तरतूद	
५	निव्वळ कर्ज (१-३-४)	
६	निव्वळ एनपीए (२-३-४)	
७	ढोबळ एनपीए टक्केवारी (२ / १X १००)	
८	निव्वळएनपीए टक्केवारी (६ / ५X १००)	

अनुत्पादित जिंदगी :-

अ. क्र.	तपशिल	कर्जदार संख्या	येणे कर्ज रक्कम	तरतुद करावयाचे %	करावयाची तरतुद रक्कम	संस्थेने केलेली तरतुद	कमी / ज्यादा तरतुद
१	स्टॅन्डर्ड कर्ज (६ महिने पर्यंत)						
२	अनियमित कर्ज (थकित महिने ७ ते १८)						
३	संशयीत १ (१९ ते ४२ महिनेपर्यंत)						
अ	तारणी						
ब	विनातारणी						
४	संशयीत २ (४३ ते ६४ महिनेपर्यंत)						
अ	तारणी						
ब	विनातारणी						
५	संशयीत ३ (६४ महिनेपासून पुढे)						
अ	तारणी						
ब	विनातारणी						
६	बडीत कर्ज						

१) थकबाकी दिनांक -

जेव्हा एखाद्या जिंदगी / मालमत्तेवरील उत्पन्न अथवा मुदत कर्जखात्यावरील देय व्याज अथवा मुद्दल परतफेड हप्ता किंवा दोन्हीही यापैकी कोणतीही रक्कम नियत तारखेला प्राप्त होत नाही, त्यावेळी सदर रक्कम थकबाकी मानली जाते.

वरील थकबाकीच्या व्याख्येनुसार कर्जावरील देय व्याज अथवा मुद्दल या दोन्ही पैकी जी सर्वात अगोदरची थकबाकी तारीख असेल ती थकबाकी दिनांक होय.

३) मुदत कर्जासाठी अनुत्पादक जिंदगी (एन.पी.ए.) दिनांक -

एखाद्या जिंदगी / मालमत्तेवरील उत्पन्न अथवा मुदत कर्जखात्यावरील थकीत व्याज अथवा मुद्दल परतफेड हप्ता किंवा दोन्हीही यापैकी कोणतीही थकबाकी रक्कम निर्धारित केलेल्या मुदतीनंतर देखील वसूल होत नाही. अशावेळी एन.पी.ए. गणना करणेचे दिवशी त्या त्या आर्थिक वर्ष किंवा कालावधीसाठी अनुत्पादक जिंदगी (एन.पी.ए.) निश्चितीसाठी जो निर्धारीत कालावधी (सवलतीचा कालावधी) दिला आहे, तो कालावधी ज्या दिवशी संपेल तो अनुत्पादक जिंदगी (एन.पी.ए.) दिनांक होय.

४) अनुत्पादक जिंदगी ठरविणेसाठी (एन.पी.ए.) निर्धारण कालावधी -

सन २०२४-२०२५ या आर्थिक वर्षापासून अनुत्पादक जिंदगी (एन.पी.ए.) निश्चितीसाठी १८० दिवस एवढा कालावधी राहील. अपवादात्मक परिस्थितीत हा कालावधी कमी किंवा जास्त केल्यास तो तेवढयाच कालावधी / वर्षाकरिताच लागू राहील.

५) उत्पादित जिंदगी / मालमता अर्थात परफॉर्मिन असेट्स (पीए)-

एखादया जिंदगी / मालमत्तेवरील अथवा मुदत कर्जखात्यावरील देय व्याज अथवा मुद्दल परतफेड हप्ता किंवा दोन्हीही यापैकी कोणत्याही कारणाने तसेच खेळते भांडवलासाठी दिलेल्या कॅशक्रेडीट किंवा ओव्हरड्राफ्ट कर्जाचे बाबतीत दिलेल्या चार अनियमित (आऊट ऑफ ऑर्डर) कारणांपैकी कोणत्याही एका कारणाने अनुत्पादक जिंदगी (एन.पी.ए.) झाली नसल्यास किंवा एखादया जिंदगी / मालमत्तेवरील अथवा मुदत कर्जखात्यावरील देय व्याज अथवा मुद्दल परतफेड हप्ता तसेच कॅश क्रेडीट किंवा ओव्हरड्राफ्ट कर्जाचे बाबतीत दिलेल्या चार अनियमित (आऊट ऑफ ऑर्डर) कारणांपैकी कोणत्याही एका कारणाने अनियमित झालेला कालावधी हा निर्धारित कालावधीच्या मर्यादेत असेल तर ती जिंदगी / मालमता (कर्ज खाते) उत्पादित अर्थात परफॉर्मिंग असेट्स (पीए) होय.

२) खेळते भांडवलासाठी कॅशक्रेडीट किंवा ओव्हरड्राफ्ट अनियमित (आऊट ऑफ ऑर्डर) दिनांक-

मुदत कर्जाव्यतिरिक्त पतसंस्था खेळते भांडवलासाठी कॅश क्रेडीट किंवा ओव्हरड्राफ्ट सारखी कर्जे देतात. या कर्जामध्ये जास्तीत जास्त १२ महिने मुदतीसाठी विशिष्ट कर्ज मर्यादा मंजूर केली जाते व या मर्यादेचे अधीन राहून या खात्यावर वारंवार उलाढाल (जमा आणि नावे व्यवहार) करण्याची मुभा दिलेली असते. या कर्ज प्रकारात मुदत कर्जासारखी नियत दिनांकाला मुद्दल अथवा व्याज परतफेड अपेक्षित नसल्याने खालील चार अनियमित कारणांपैकी कोणत्याही एका कारणाने अशी कर्जे अनियमित दिनांक - (आऊट ऑफ ऑर्डर) होऊ शकतात.

१) देय दिनांकापासून एन.पी.ए. साठी निर्धारित केलेल्या कालावधीपेक्षा अधिक कालावधीचे व्याज थकीत असल्यास............ **किंवा**

२) मुदत संपलेल्या दिनांकापासून रीतसर नूतनीकरण न केल्यास (पतसंस्थांना कोणत्याही कर्जाला केवळ मुदतवाढ करण्यास प्रतिबंध आहे) .... **किंवा**

३) दरमहाची तारण उचल पात्र मर्यादा किंवा मंजूर मर्यादेपैकी किमान रकमेच्या तुलनेत खात्यावरील व्याज व खर्चासह येणे बाकी सातत्याने अधिक असेल तर... **किंवा**

४) एका आर्थिक वर्षात सदर कर्ज खात्यामध्ये मंजूर मर्यादेच्या किमान चार पट व्यावसायिक उलाढाल (दुबेरजी नोंदी सोडून, केवळ व्यावसायिक जमा रक्कम) न झाल्यास ....

परिशिष्ट-२

सन २०२५-२६ साठी एन.पी.ए. तरतूद वर्गीकरण

अ. क्र	वर्गवारी	थकबाकी किंवा अनियमित (आऊट ऑफ ऑर्डर) कालावधी	एन.पी.ए. किंवा अनुत्पादक कालावधी	करावयाची किमान तरतूद (खात्यावरील येणे रकमेवर)	
१	उत्तम किंवा उत्पादित कर्ज (Standard Asset)	१८० दिवस	--	०.२५%	
२	दुय्यम कर्ज (Sub Standard Asset)	१८० दिवसांपेक्षा जास्त व १८ महिन्यांपर्यंत	१२ महिन्यांपर्यंत	६%	
३	संशयित कर्ज - (Doubtful Asset)			तारणी	विनातारणी
	(अ) संशयित कर्ज - १ (Doubtful Asset-1)	१८ महिन्यापेक्षा जास्त ४२ महिन्यांपर्यंत	१२ महिन्यापेक्षा जास्त ३६ महिन्यांपर्यंत	२०%	७०%
	ब) संशयित कर्ज - २ (Doubtful Asset -2)	४२ महिन्यापेक्षा जास्त ५४ महिन्यांपर्यंत	३६ महिन्यापेक्षा जास्त ४८ महिन्यांपर्यंत	२५%	८०%
	क) संशयित कर्ज -३ (DoubtfulAsset -3)	५४ महिन्यापेक्षा जास्त	४८ महिन्यांपेक्षा जास्त	३०%	९०%
४	बुडीत कर्ज - (Loss Asset)	वैधानिक लेखापरिक्षकाने प्रमाणित केलेले किंवा संस्थेने स्वत:हून निर्धारीत केलेले कर्ज खाते किंवा जिंदगी / मालमत्ता		१००%	१००%

(ब) कर्जाचे अनुत्पादक कर्जात वर्गीकरण करताना मुदत ठेवीवरील कर्ज तसेच एल.आय.सी., एन.एस.सी., इंदिरा विकास पत्रे, किसान विकास पत्रे, इत्यादी तसेच सोने तारण कर्जाचे अनुत्पादक कर्जात वर्गीकरण करू नये. मात्र खालील अपवादात्मक परिस्थितीत सदर खाती अनुत्पादक होतील.

१) एखादे खाते थकीत नसल्यास मात्र त्या दिवशीची तारण मुल्य रक्कम हि त्या दिवशीचे व्याजासह येणे रकमेपेक्षा कमी असल्यास ही कर्ज खाती अनुत्पादक होतील.

२) उपविधी अथवा नियामक मंडळ यांनी निर्धारित केलेला योग्य तो दुरावा राखला असल्यास परंतु थकीत कालावधी हा १२ महिन्यापेक्षा जास्त असेल तर अशी कर्ज खाती अनुत्पादक होतील.

वरील कारणामुळे अनुत्पादित झालेल्या कर्जाचे बाबतीत थकीत कालावधी वर्गीकरणानुसार वर दिलेल्या वर्षनिहाय परिशिष्टानुसार प्रतिवर्षी त्या त्या टक्केवारीनुसार अनुत्पादक तरतूद करावी लागेल. अशी कर्जे जो पर्यंत उत्पादित आहेत तो पर्यंतच अशा तारणावरील कर्जाचे येणे व्याज उत्पन्नात घेता येईल.

च) एक व्यक्ती विविध कर्ज -

एखाद्या कर्जखात्याचे एन.पी.ए. म्हणून वर्गीकरण करताना एकाच व्यक्तीला किंवा त्या व्यक्तीशी संबंधित उपविधीतील नातेवाईक व्याख्येनुसार नातेवाईकांना तसेच **एकाच समान तारणावर वेगवेगळया व्यक्तींना** त्या संस्थेच्या एक किंवा अनेक शाखांमधुन कर्जे दिली असल्यास व त्यापैकी कोणतेही एक कर्ज एन.पी.ए. झाले असल्यास त्या व्यक्तीच्या वरीलप्रमाणे संबंधित सर्व शाखांतील कर्ज व्यवहारास एन.पी.ए. समजून त्या सर्व कर्जप्रकारातील सर्वात खालच्या पातळीवरील वर्गीकरणाच्या आधारावर इतर सर्व खात्यांचे वर्गीकरण करून त्या वर्गीकरणातील टक्केवारीनुसार सर्वच खात्यांचे बाबतीत आवश्यक ती तरतूद करावी. म्हणजेच कर्जदाराचे एक खाते एनपीए झाल्यास इतर कर्ज खाती उत्पादित असली तरीही ती खाती एन.पी.ए. खात्या अंतर्गत येतील.

मुदत ठेवीवरील कर्ज, एल.आय.सी., एनएससी, इंदिरा विकास / किसान विकास पत्रे इत्यादी तसेच सोने तारण कर्जाबाबतीत अनुत्पादक कर्ज वर्गीकरण सवलत असली तरीही एखादया व्यक्तीचे या कर्जाशिवाय अन्य कर्ज एन.पी.ए. झाल्यास त्याची ही सवलतीची कर्जे जरी उत्पादित असली तरी सदर कर्जेही अनुत्पादक होऊन त्यावर सर्वात खालच्या पातळीवरील वर्गीकरणाच्या आधारावर तरतूद करावी.

अ) स्थावर मालमत्ता -

अनुत्पादक कर्जाचे बाबतीत साधारणतः प्रत्येक तीन वर्षांनी कर्जास रीतसर मॉरगेज करून तारण घेतलेल्या तसेच महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम, १९६० चे कलम १५६ व नियम १०७ अंतर्गत कारवाई करुन कर्जदार व जामीनदार यांची जप्त केलेली परंतु मिळकतीवर संस्थेचे इतर हक्क सदरी नाव लागले असेल अशा सर्व स्थावर मालमत्ता विचारात घेऊन संस्थेचे नामतालीकेतील मुल्यांकनकार (पॅनल व्हॅल्युअर) यांचेकडून मुल्यांकन करून तसे प्रमाणपत्र घेणेत यावे.

रु.१०० लाख वा त्यावरील मुल्यांकन असणाऱ्या सर्व स्थावर मालमत्तांचे, संस्थेचे नामतालीकेतील दोन मुल्यांकनकार यांचेकडून प्रत्येक तीन वर्षांनी मुल्यांकन करुन, तसे प्रमाणपत्र घेणेत यावे. या मुल्यांकन अहवालासमवेत संस्था शाखा व्यवस्थापक / अधिकारी / कर्मचारी यांचा किमान एक वर्षांपूर्वीचा तारण तपासणी व मालमत्ता अस्तित्वात असून सुस्थितीत असल्याबाबतचा तपासणी अहवाल दप्तरी असावा. तारणाच्या पूर्ण किंमतीचा विमा कवच असलेली अद्ययावत विमा पॉलिसी संस्था दप्तरी असावी. **ज्या वर्षी सदरची पूर्तता संस्थेने केली नसेल, त्या त्या वर्षासाठी संबधित कर्जाचे तारण मुल्य निरंक किंवा शून्य समजणेत येईल.**

ब) यंत्रसामुग्री / फर्निचर, फिक्चर इ. (Plant & Machinery)-

प्रतिवर्षी १०% घसारा वजावट विचारात घेऊन यंत्रसामुग्री / फर्निचर, फिक्चर इ. उत्तम स्थितीत असल्याबाबत तसेच कालबाहय नसल्याची खात्री केल्याबाबतचा उल्लेख असणारा नामतालीकेतील मुल्यांकनकार यांचेकडून प्रत्येक तीन वर्षांनी यंत्रसामुग्री / फर्निचर, फिक्चर इ. चे मुल्यांकन करून तसा दाखला दप्तरी असावा.

रु.५० लाख वा त्यावरील मुल्यांकन असणाऱ्या सर्व यंत्रसामुग्री / फर्निचर, फिक्चर इ. चे संस्थेचे नामतालीकेतील दोन मुल्यांकनकार यांचेकडून प्रत्येक तीन वर्षांनी मुल्यांकन करून तसा दाखला संस्था दप्तरी ठेवण्यात यावा. सोबत संस्था शाखा व्यवस्थापक /अधिकारी/कर्मचारी यांचा किमान एक वर्षापूर्वीचा तारण तपासणी व मालमत्ता अस्तित्वात असून, सुस्थितीत असल्याबाबतीत तपासणी अहवाल संस्था दप्तरी असावा. तारणाच्या पूर्ण किंमतीचा विमा कवच असलेली अद्ययावत विमा पॉलिसी संस्था दप्तरी असावी. **ज्या वर्षी सदरची पूर्तता संस्थेने केली नसेल, त्या त्या वर्षासाठी संबधित कर्जाचे तारण मुल्य निरंक किंवा शून्य समजणेत येईल.**

क) तारण (पेडअप) मालसाठा -

तारण (पेड अप) मालसाठा म्हणजे मालसाठा वजा व्यापारी देणी होय. तारण (पेड अप) मालसाठा पत्रक हे नियमितपणे प्रती महिना संस्थेकडे येणे आवश्यक असून, अगदी अलीकडील किमान एक महिनापूर्वीचे तारण (पेड अप) मालसाठा पत्रक दप्तरी असणे आवश्यक आहे.

तारण (पेड अप) मालसाठ्यातील किंमत ही खरेदी किंमतीवर आधारित असणे आवश्यक असून, रु.१० लाख व त्यापेक्षा कमी कर्ज मर्यादा असणाऱ्या कर्जाचे बाबतीत वरिष्ठ अथवा कनिष्ठ लेखनिक तर रु.१० लाखापेक्षा जास्त मर्यादेसाठी शाखा व्यवस्थापक/ अधिकारी यांचा किमान अलीकडील सहा महिन्यापूर्वीचा तारण तपासणी व तारण माल अस्तित्वात असून, सुस्थितीत असल्याबाबतचा तपासणी अहवाल संस्था दप्तरी असावा. तारणाच्या पूर्ण किंमतीचा विमा कवच असलेली अद्ययावत विमा पॉलिसी संस्था दप्तरी असावी.

रु.२५ लाख व त्यापेक्षा जास्त कर्ज मर्यादेसाठी शाखा व्यवस्थापक / अधिकारी यांचे शिवाय संस्थेचे अंतर्गत लेखापरीक्षक (सनदी लेखापाल किंवा अंतर्गत लेखापरिक्षक, सनदी लेखापाल नसल्यास वैधानिक लेखापरीक्षक) यांचेकडून वर्षातून किमान एकदा मालसाठा तपासणी करून तसा अहवाल संस्था दप्तरी ठेवावा. **ज्या वर्षी सदरची पूर्तता संस्थेने केली नसेल, त्या त्या वर्षासाठी संबधित कर्जाचे तारण मुल्य निरंक किंवा शून्य समजणेत येईल.**

कर्ज खात्या व्यतिरिक्त अनुत्पादित मालमत्तेत समाविष्ट होणाऱ्या इतर बाबी -

अ) बचत, चालू किंवा अन्य ठेवी प्रमाणेच देयता बाजूस असणाऱ्या कोणत्याही शिर्षकांतर्गत खाते जुळवणीमध्ये फरक असून, त्यामध्ये कोणतीही नावे बाकी असल्यास निर्धारित वर्गीकरण कालावधीचा विचार न करता त्या नावे बाकीची १०० टक्के तरतूद करावी.

ब) रोख रक्कमेमध्ये पुस्तकी शिलकीपेक्षा जेवढी रक्कम कमी आढळल्यास, तसेच फाटक्या, तेलकट किंवा चलन बाह्य नोटा असल्यास त्याची १०० टक्के तरतूद करावी.

क) सर्व बँकामधील चालू अथवा बचत ठेव खात्यांचे दरमहाचे ताळमेळ (रिकन्सीलेशन) पत्रक तयार करताना त्यामध्ये बँकेला येणे असलेल्या निर्धारित कालावधी (१८० दिवसापेक्षा) पेक्षा जादा कालावधीच्या प्रलंबित नोंदींच्या रकमांची १०० टक्के तरतूद करावी.

ड) सर्व बँकामधील मुदत ठेव स्वरुपात असणाऱ्या गुंतवणूकीवरील व्याज अथवा मुद्दल देय दिनांकापासून निर्धारित थकीत कालावधीपेक्षा अधिक कालावधीपेक्षा थकीत असल्यास या गुंतवणुकीवरील व्याज हे उत्पन्नात घेता येणार नसल्याने वसूल न झालेले सर्व व्याज उत्पनातून काढून टाकावे लागेल. तसेच मुद्दल रकमेची प्रती वर्ष समान हप्त्यामध्ये पुढील १० वर्षे सलग तरतूद करावी. सदरची नोंद खालीलप्रमाणे होईल.

ऊ) इमारत बांधकाम अथवा फर्निचर कामासाठी दिलेला अग्रिम (ॲडव्हान्स) रक्कम संबंधित वास्तुविशारद यांनी सदर कामकाजाच्या पुर्णत्वाच्या कालावधीबाबत प्रमाणित केलेल्या तारखेनंतर सदर रक्कम प्रलंबित राहिल्यास, तसेच या व्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही कारणास्तव अग्रिम अथवा ॲडव्हान्स स्वरुपात रक्कम दिली असल्यास व दिलेली रक्कम ३ महिन्यानंतर जमा न झाल्यास, अशा रकमांवर निर्धारीत कालावधी संपल्यानंतर तात्काळ १०० टक्के तरतूद करावी.

कर्मचाऱ्यांना सेवा नियम व वेतन करारातील तरतूदीनुसार सण / उत्सव अग्रिम दिला असल्यास व त्याचा देय कालावधी संपल्यानंतर तात्काळ शिल्लक रकमेवर १०० % तरतूद करावी.

ए) संस्थेची जेवढी रक्कम अफरातफरीमध्ये अडकलेली असेल त्या रकमेवर तातडीने १००% तरतूद करावी.

ऐ) या कार्यालयाचे कोव्हीड - १९ कर्ज हप्तेवाढ योजना परिपत्रक दि.२४.०९.२०२० व दि.१६.१०.२०२० नुसार केलेल्या सूचनानुसार अनुत्पादक तरतूद होत असल्याची वैधानिक लेखापरीक्षक यांनी खात्री करावी. अन्यथा त्या बाबतीत दिलेल्या निर्देशानुसार आवश्यक ते शेरे वैधानिक लेखापरीक्षण अहवालामध्ये नमूद करावे.

ओ) उपदान (ग्रॅज्युईटी) व रजा रोखीकरण या बाबतीत भारतीय हिशोब मानका (अकौन्टीग स्टैंडर्ड) नुसार तरतूद करणे आवश्यक आहे. तसेच भविष्य निर्वाह निधीबाबत आवश्यक ती रक्कम भविष्य निर्वाह निधी कार्यालयाकडे जमा केली नसल्यास अशा अपुऱ्या भरणा केलेल्या रकमेबाबतही तरतूद करावी अन्यथा याबाबतीत आवश्यक ते शेरे वैधानिक लेखापरीक्षकाने त्यांच्या लेखापरीक्षण अहवालामध्ये नमूद करावे.

2. जिंदगी की गुणवत्ता (Assets Quality):- NPA - 60 गुण

Particulars	Ratios	Marks
निवड अनुत्पादक जिंदगी (Net NPA) प्रमाण:-	0%	30 Marks
ढोबळ अनुत्पादक जिंदगी (Gross NPA) प्रमाण:-	<= 5 %	15 Marks
गतवर्ष अखेर असणाऱ्या अनुत्पादक (NPA) कर्जापैकी चालू आर्थिक वर्षात झालेल्या वसुलीचे प्रमाण:-	>=30%	15 Marks

२. जिंदगीची गुणवत्ता (Assets Quality) :- १०० गुण				
१	निव्वळ अनुत्पादक जिंदगी (Net N.P.A.) प्रमाण :-		३०	
	अ) ०% ते ५% पर्यंत असल्यास	३० ते २०		
	ब) ५% पेक्षा अधिक ते १०% पर्यंत असल्यास	१९ ते १०		
	क) १०% पेक्षा अधिक ते १५% पर्यंत असल्यास	९ ते ०		
२	ढोबळ अनुत्पादक जिंदगी (Gross N.P.A.) प्रमाण :-		१५	
	अ) ५% व त्यापेक्षा कमी असल्यास	१५		
	ब) ५% पेक्षा अधिक ते १०% पर्यंत असल्यास	१४ ते १०		
	क) १०% पेक्षा अधिक ते १५% पर्यंत असल्यास	९ ते ५		
	ड) १५% पेक्षा अधिक ते २०% पर्यंत असल्यास	४ ते ०		
३	गत वर्षअखेर असणाऱ्या अनुत्पादक (N.P.A.) कर्जापैकी चालू आर्थिक वर्षात झालेल्या वसुलीचे प्रमाण :-		१५	
	अ) २०% पेक्षा अधिक ते ३०% व त्यापेक्षा अधिक असल्यास	११ ते १५		
	ब) १०% पेक्षा अधिक ते २०% पर्यंत असल्यास	६ ते १०		
	क) १०% पर्यंत असल्यास	० ते ५		

थकबाकी

- **थकबाकी रक्कम :** येणे कर्ज व थकबाकीचा तपशील
  - थकबाकी चे एकूण येणे बाकीशी प्रमाण
  - गतवर्षीपैक्षा सदरच्या प्रमाणात वाढ / घट नमूद करावी.
  - गतवर्ष अखेर असलेल्या थकबाकी पैकी रु. थकबाकी वसूल झाली आहे.
  - सदर थकबाकी वसूलीचे प्रमाण % आहे.
  - थकबाकीचा अहवाल दरमहाच्या संचालक मंडळाच्या सभेत ठेवून त्यावर चर्चा करण्यात आली आहे.
- **शाखानिहाय थकबाकी**
- **कालनिहाय थकबाकी**
- **प्रभावशाली थकबाकीदार (मोठे थकबाकीदार)**
- **थकबाकीदारांवरील केलेली कारवाई :-**
- **थकित येणे व्याज :-**
- **बुडीत कर्जे जमा खर्चातून काढून टाकणे**
- **शासनाने लागू केलेली एकरकमी कर्ज परतफेड योजना :-**

	(१८)	कालमानानुसार थकबाकीचे खालीलप्रमाणे वर्गीकरण करा		
		(१)	पाच वर्षावरील थकबाकी	रुपये
		(२)	तीन वर्षावरील थकबाकी	रुपये
		(३)	एक वर्षावरील थकबाकी	रुपये
		(४)	एक वर्षाच्या आतिल थकबाकी	रुपये
			एकुण	
	(१९)	**तारणानुसार थकबाकीचे वर्गीकरण करा.**		
		(अ)	जामीनदारांच्या हमीनुसार सुरक्षित आणि चांगली असलेली थकबाकी	रुपये

		(ब)	विमापत्रान्वये सुरक्षित आणि चांगली असलेली थकबाकी	रुपये
		(क)	अन्य तारणामुळे सुरक्षित आणि चांगली असलेली थकबाकी	रुपये

	(२०)	निबंधकाच्या नामनिर्देशित व्यक्तींकडे (नॉमिनीकडे) प्रलंबित असलेल्या प्रकरणांची संख्या, संस्थेजवळ प्रलंबित असलेल्या आणि बजावणीसाठी पाठविलेल्या निवाडयांची (ॲवार्ड्स) संख्या त्यांच्या रकमेसह तपशील देऊन लवाद दाव्यातील प्रकरणात अडकून राहिलेली एकुण रक्कम द्या.	
	(२१)	विविध प्रकारच्या कर्जावर आकारण्यात येणा-या व्याजाचे दर नमुद करा.	
	(२२)	दंडाचे व्याज आकारले जाते काय? पोट-नियमात ठरवून दिले असल्यास दंडाच्या व्याजाचा दर लिहा.	
	(२३)	१९६० च्या महाराष्ट्र सहकारी संस्थांबाबत कायदयाच्या कलम ८१(२) मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे येण असलेली कर्जे, थकलेल्या रकमा, कोणत्या दिनांकापासून थकल्या ते, त्या वसूल करण्यासाठी केलेली कारवाई इत्यादी दर्शविणारी थकबाकीची यादी मिळवा आणि तपासा.	

८. थकबाकी :-

१. थकबाकी रक्कम :

दि.३१/०३/२०-- अखेर येणे कर्ज व थकबाकीचा तपशील खालेलप्रमाणे

अ.क्र.	कर्जाचा प्रकार	दि.३१/०३/२०— अखेर येणे कर्ज	पैकी थकबाकी रक्कम	येणे कर्जाचे थकबाकीचे प्रमाण

दि. ------ (गतवर्षी) अखेर येणे कर्ज बाकी रु. ------- असून पैकि थकबाकी रु. ------ होती. दि.----- (चालूवर्षी) अखेर येणे कर्ज बाकी रु. ------- असून पैकि थकबाकी रु. ------ आहे. थकबाकी चे एकूण येणे बाकीशी प्रमाण ------ % आहे. गतवर्षीपैक्षा सदरच्या प्रमाणात ----% वाढ /घट झाली आहे. गतवर्ष अखेर असलेल्या थकबाकी पैकि रु. ------- थकबाकी वसूल झाली आहे. सदर थकबाकी वसूलीचे प्रमाण --- % आहे. थकबाकीचा अहवाल दरमहाच्या संचालक मंडळाच्या सभेत ठेवून त्यावर चर्चा करण्यात आली आहे / नाही.

२. शाखानिहाय थकबाकी पुढीलप्रमाणे :-

अ.क्र.	शाखेचे नाव	थकबाकीदार संख्या	येणे कर्ज रक्कम	एकूण येणे कर्जाशी प्रमाण
१	------ शाखा			
२	------ शाखा			
३				
४				
५	एकूण			

३ कालनिहाय थकबाकी पुढीलप्रमाणे :-

अ.क्र.	कालनिहाय थकबाकी	थकबाकीदार संख्या	रक्कम	एकूण येणे कर्जाशी प्रमाण
१	एक वर्षाच्या आतील			
२	एक ते तीन वर्षाच्या आतील			
३	तीन ते पाच वर्षाच्या आतील			
४	पाच वर्षाच्या वरील			
५	एकूण			

४ प्रभावशाली थकबाकीदार (२५ मोठे थकबाकीदार)

अ.क्र.	दिनांक	कर्ज खाते क्र.	कर्जदाराचे नाव	थकबाकी रक्कम	संस्थेने केलेली कार्यवाही
१					
२					

५ थकबाकीदारांवरील केलेली कारवाई :-

थकबाकीदारांवर पुढील प्रमाणे कायदेशीर कारवाई करण्यात आली आहे / नाही.

अ.क्र.	तपशिल	थकबाकीदार संख्या	रक्कम
१	थकबाकी वसूलीच्या नोटीस		
२	कलम १०१ अन्वये दाखल केलेले दावे		
३	कलम १०१ अन्वये प्राप्त वसूली दाखले		
४	कलम १५६ अन्वये पाठविलेल्या जप्ती नोटिस		
५	जप्ती केलेली प्रकरणे		
६	लिलावात काढलेली प्रकरणे		
७	कलम १०० व नियम ८५ अन्वये संस्थेच्या नावे हस्तांतरीत केलेली मालमत्ता प्रकरणे		
८	निगोशिएबल इन्स्ट्रुमेंट ॲक्ट कलम १३८ अन्वये दाखल केलेले दावे		

लेखापरीक्षण कालावधीत नव्याने दावे दाखल केलेले आहेत / नाहीत. एकूण थकबाकीदारांची संख्या पहाता वसूलीसाठी कायदेशीर कारवाई केल्याचे प्रमाण कमी आहे. सर्व थकबाकीदारांवर संचालक मंडळाने योग्य त्या कायदयांतर्गत वसूली बाबतची कारवाई करुन पाठपुरावा करावा. थकबाकी वसूलीची संपूर्ण जबाबदारी वैयक्तिक व सामुहिकरित्या संचालक मंडळ व व्यवस्थापकावर आहे याची नोंद घ्यावी. कारवाई केलेल्या थकबाकिदारांची यादी अहवालासोबत जोडली आहे / नाही.

६ थकित येणे व्याज :-

संस्था कर्ज खात्यावर दरमहा व्याज आकारणी करत आहे / नाही. सहकारी तत्वानुसार कर्ज खात्यावर वसूल न होणारे व्याज उत्पन्नात घेता येत नाही. संस्थेच्या व्याज आकारणीच्या धोरणानुसार थकित खात्यावर व्याजाची आकारणी केल्याने रु. /- व्याज उत्पन्नात घेतलेले आहे / नाही. थकित येणे व्याजाची दि. ---- अखेर रु. ---- तरतूद केलेली आहे.

७. बुडीत कर्जे जमा खर्चातून काढून टाकणे :-

महाराष्ट्र राज्य संस्था अधिनियम १९६० व नियम १९६१ मधिल नियम ४९ अन्वये जी कर्जे वसूल होत नाही व जी कर्जे कलम ४९ अन्वये केलेल्या लेखापरीक्षकाने बुडीत कर्जे म्हणून प्रमाणित केली असतील अशी कर्जे व त्यावरील व्याज आणि त्याच्या संबंधातील वसूलीचा खर्च ही बुडीत कर्जे निधितून खर्ची टाकलेली आहे / नाही. अशी एकूण कर्जे संख्या ---- असून व कर्जे रक्कम रु. --- आहे. अशी कर्जे बुडीत कर्जे निधितून खर्ची टाकतांना संस्थेने महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम १९६० व नियम १९६१ मधिल नियम ४९ व ४९ (१)व (२)मधील नियमांचे पालन केले आहे / नाही.

८. शासनाने लागू केलेली एकरकमी कर्ज परतफेड योजना :-

संस्थेने एकरकमी कर्ज परतफेड योजना स्विकारली आहे / नाही.सदर योजनेअंतर्गत एकुण ----- कर्ज प्रकरणे विहित मुदतीत दाखल झाली असून पैकी ---- कर्ज प्रकरणास मंजूरी दिली आहे. पैकी ---- कर्जदारांनी नियम व अटीनुसार कर्ज भरणा केला आहे. सदर कर्ज प्रकरणांमध्ये संस्थेने एकूण ---- रुपयांची व्याज रकमेत व ---- रुपयांची मुद्दल रकमेत सुट दिली आहे. सदर योजनेतील निकषानुसार संचालक मंडळाने नियमबाहयपणे ----- प्रकरणी -------- रुपयांची मुददलात सुट दिली आहे.

(टिप - १.संस्थेने संस्था स्तरावर एकरकमी कर्ज परतफेड योजना राबविली असल्यास कर्ज प्रकरण निहाय निबंधकाची मान्यता घेतली आहे किंवा नाही याबाबत अभिप्राय नमुद करावेत. २. संस्थेने नियमबाह्य पध्दतीने सुट दिलेल्या कर्जप्रकरणांबाबत अभिप्राय नमुद करावेत.)

More Videos on YouTube for Banking /Co-operative/ RERA

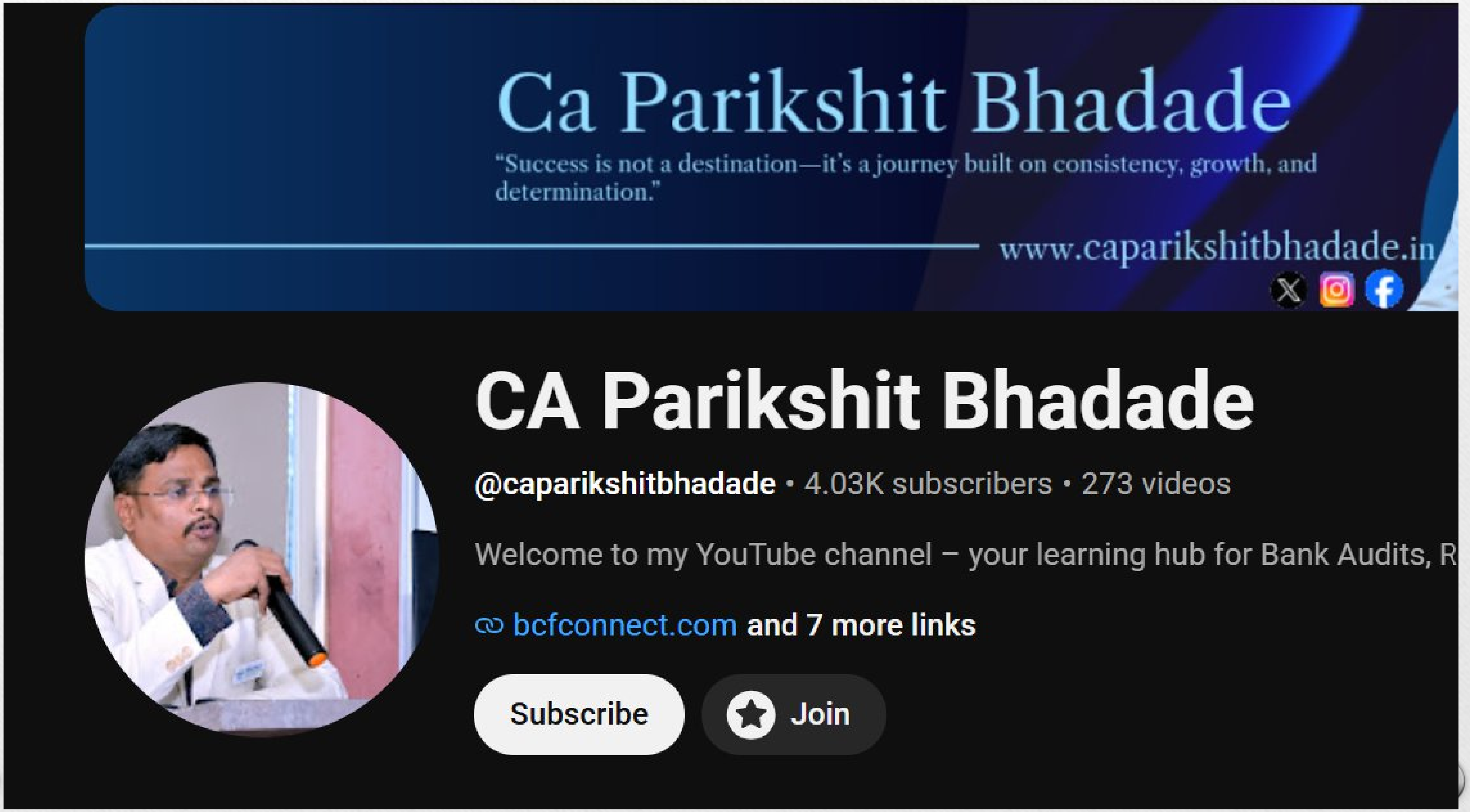

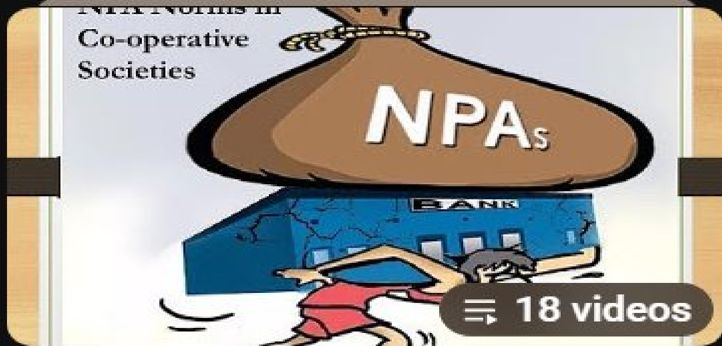

Maharashtra Co Operative Societies Audit FY 25-26

View full playlist

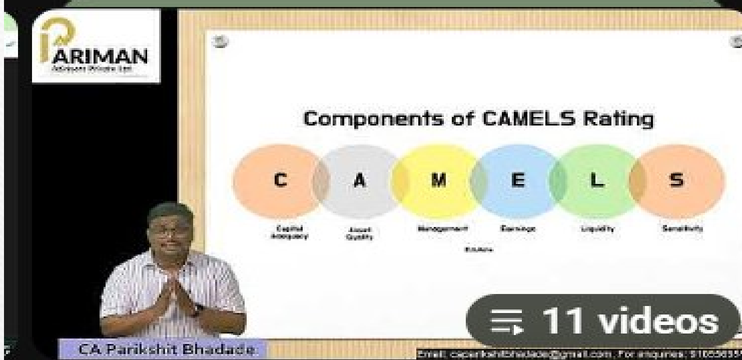

MH Co Op Socities - CAMELS Rating Guide

View full playlist

CA Parikshit Bhadade

SUBSCRIBE

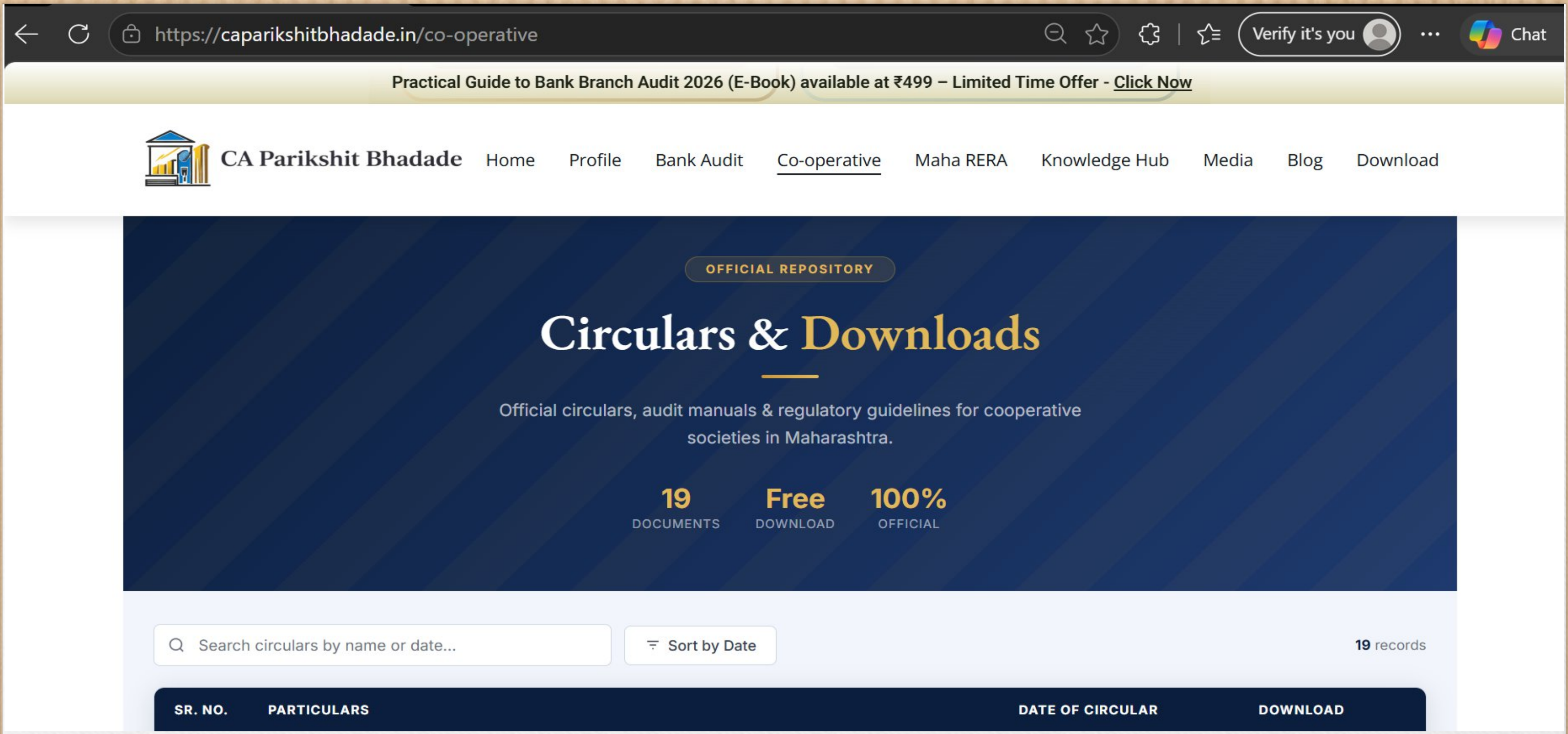

www.caparikshitbhadade.in/
Co-operative

SR. NO.	PARTICULARS	DATE OF CIRCULAR	DOWNLOAD
1	एनपीए सुधारीत निकष	05-02-2024	Click Here to Download
2	CRAR Circular	01-02-2024	Click Here to Download
3	राज्यातील नागरी / ग्रामिण बिगर शेती सहकारी पतसंस्था व सेवक सहकारी पत संस्थांच्या वैधानिक लेखापरीक्षण वर्गवारीचे सुधारित निकष करणेबाबत	27-03-2024	Click Here to Download
4	राज्यातील नागरी / ग्रामीण बिगर कृषी व पगारदार कर्मचारी सहकारी पतसंस्थांना माहिती व्यवस्थापन प्रणाली (MIS) लागू करणेबाबत	23-08-2022	Click Here to Download
5	राज्यातील ग्रामिण व नागरी सहकारी पतसंस्थांकरीता वैधानिक लेखापरीक्षण अहवालाचा आदर्श मसुदा	04-04-2022	Click Here to Download
6	सहकारी संस्थांचे वैधानिक लेखापरीक्षण अहवाल मराठी भाषेत सादर करणेबाबत	25-05-2021	Click Here to Download
7	Audit Manual	27-11-2018	Click Here to Download

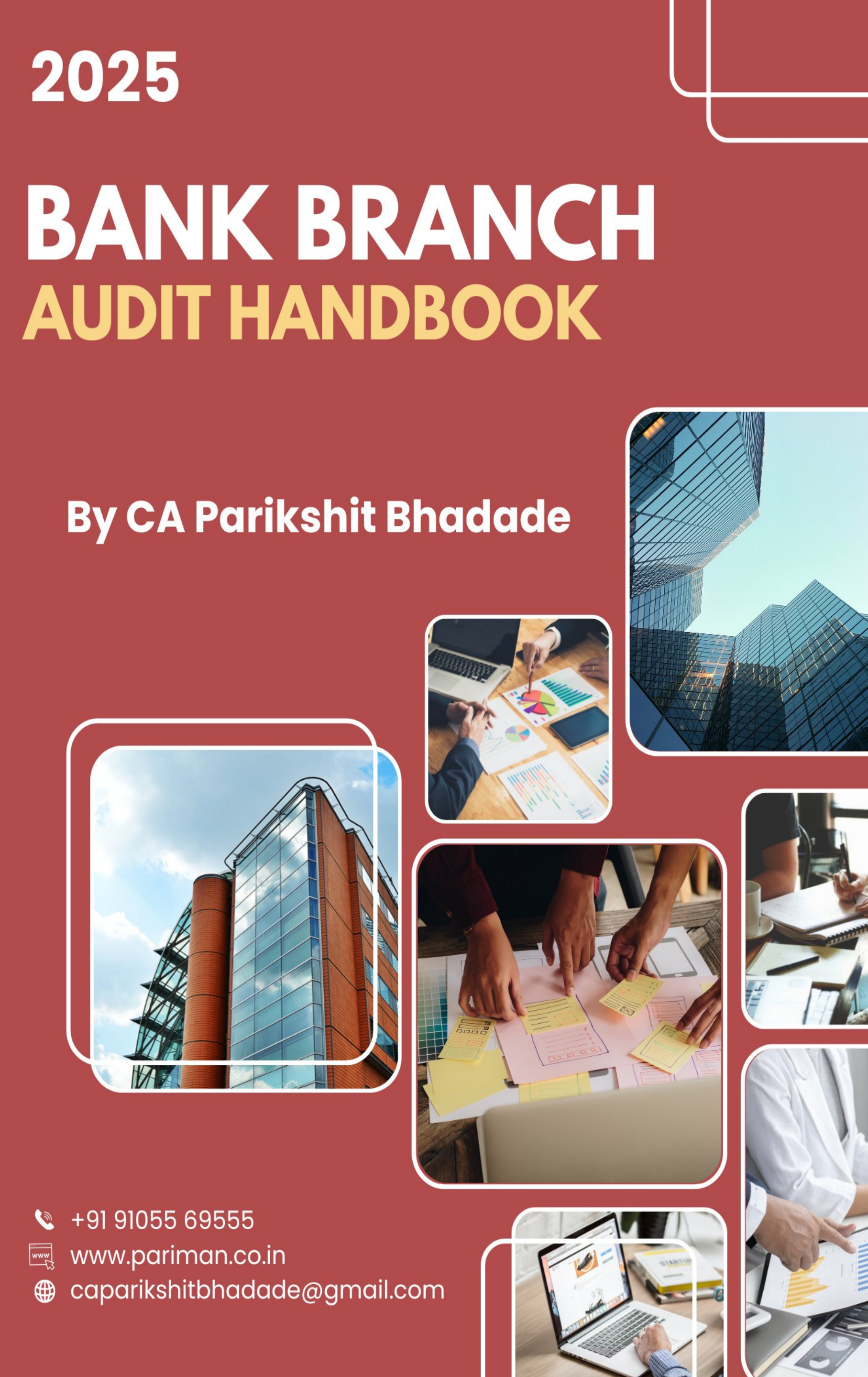
2025
BANK BRANCH
AUDIT HANDBOOK
By CA Parikshit Bhadade
+91 91055 69555
www.pariman.co.in
caparikshitbhadade@gmail.com

PRACTICAL GUIDE TO
BANK BRANCH AUDIT - 2026
BY CA PARIKSHIT BHADADE
A Coprehensive Guide to Conduct
Effective Bank Branch Audit
ADVANCES VERIFICATION | NPA CLASSIFICATION | LFAR REPORTING | RBI COMPLIANCES

CA Parikshit Bhadade

Questions & Answers

Mobile No. :- **+ 919890029333 / +91 91055 69555**
Email :- caparikshitbhadade@gmail.com

Thank You